

Rīgas Tehniskā universitāte
Enerģētikas un elektrotehnikas fakultāte
Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts

Andra Blumberga, Dagnija Blumberga, Ilze Dzene, Jūlija Gušča,
Francesco Romagnoli, Edgars Vīgants, Ivars Veidenbergs

ATJAUNOJAMĀS ELEKTROENERĢIJAS AKUMULĀCIJA

Zinātniska monogrāfija
Apstiprinājusi RTU Zinātnes padome 2015. gadā,
Apliecinājums Nr. 04000–7/4

Recenzenti:
Ritvars Sudārs,
Dr. sc. ing.
Ģirts Kuplais,
Dr. sc. ing.

Rīga 2015

Andra Blumberga, Dagnija Blumberga, Ilze Dzene, Jūlija Gušča, Francesco Romagnoli,
Edgars Vīgants, Ivars Veidenbergs

Atjaunojamās elektroenerģijas akumulācija

Rīga, RTU Izdevniecība, 2015. – 238 lpp.

Monogrāfija ir veltīta neregulāras un periodiskas atjaunojamās elektroenerģijas akumulācijas problēmu izpētei. Tajā apkopoti autoru veiktās matemātiskās modelēšanas un eksperimentālās izpētes rezultāti, aptverot ūdeņraža ražošanu, singāzes ražošanu no biomasas, biogāzes ražošanas tehnoloģiskos aspektus, kā arī biogāzes un singāzes kvalitātes paaugstināšanu ķīmiskās metanācijas un biometanācijas ceļā. Īpaša vieta ir atvēlēta sistēmdinamikas modeļu izveidei, meklējot valsts mēroga politikas instrumentus, kas palīdzētu ieviest atjaunojamās elektroenerģijas akumulācijas tehnoloģiskos risinājumus.

Zinātniskā redaktore prof. Dagnija Blumberga, *Dr.hab.sc.ing.*

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Monogrāfija izstrādāta un izdota Eiropas Sociālā fonda projekta “Cilvēkresursu piesaiste integrētas atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas sistēmas izstrādei” (Nr. 2013/0014/1DP/1.1.1.2.0/13/APIA/VIAA/026) ietvaros.

Monogrāfija izdota saskaņā ar RTU Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta 2015. gada 29. jūnija sēdes lēmumu (protokols Nr. VASSI/ESF/1) un RTU Zinātnes Padomes 2015. gada 28. septembra lēmumu (protokols Nr. 04000-3/7).

Atbildīgā par izdevumu Anita Vēciņa
Redaktore Inga Ivanova
Datorsalikums Aleksandrs Rudenko
Vāka dizains Māris Pelēkis

Izdevējs RTU Izdevniecība, Rīgas Tehniskā universitāte
Kaļķu iela 1, Rīga, LV-1658
Tālrunis: 67089441, e-pasts: izdevnieciba@rtu.lv

Tirāzētājs RTU Digitālā drukas centrs

© Rīgas Tehniskā universitāte, 2015

SATURS

IEVADS	8
1. ATJAUNOJAMĀS ELEKTROENERĢIJAS AVOTI	10
1.1. ATJAUNOJAMO ENERGORESURSU RAKSTUROJUMS.....	11
1.1. ATJAUNOJAMO ENERGORESURSU RAKSTUROJUMS.....	11
1.1.1. Atjaunojamās elektroenerģijas tehnoloģijas	12
1.1.2. Saules elektrotehnoloģija	16
1.1.3. Vēja elektroenerģija	23
1.1.4. Hidroelektrostacijas	32
1.1.5. Biomasas energotehnoloģijas.....	35
1.1.6. Neregulāras elektroenerģijas balansēšana	48
1.1.7. Atjaunojamo energotehnoloģiju salīdzinājums	49
1.2. ATJAUNOJAMĀS ELEKTROENERĢIJAS ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS.....	50
1.2.1. Sistēmdinamikas modeļa apraksts.....	51
1.2.2. Problēmas formulēšana.....	53
1.2.3. Dinamiskās hipotēzes veidošana	55
1.2.4. Sistēmdinamikas modeļa izveide.....	56
1.2.5. Sistēmdinamikas modeļa validēšana	60
1.2.6. Sistēmdinamikas modeļa testēšanas rezultāti.....	61
2. ELEKTROENERĢIJAS AKUMULĀCIJA	64
2.1. AKUMULĀCIJAS TEHNOLOĢISKIE ASPEKTI.....	65
2.1. AKUMULĀCIJAS TEHNOLOĢISKIE ASPEKTI.....	65
2.1.1. Svina-skābes akumulatori.....	66
2.1.2. Plūsmas akumulatoru tehnoloģija.....	67
2.1.3. Nātrija-sēra (NaS) akumulatori	67
2.1.4. Litija jonu akumulatori	68
2.1.5. Saspiesta gaisa enerģijas akumulācijas tehnoloģija	69
2.1.6. Superkondensators	74
2.1.7. Ūdeņraža enerģijas akumulācijas tehnoloģijas.....	75

2.1.8.	Ūdens krātuvju izmantošana	78
2.1.9.	Ūdeņraža-metāna akumulācija	79
2.1.10.	Ūdeņraža-biometāna akumulācija	81
2.2.	ELEKTROENERĢIJAS AKUMULĀCIJA BALTIJAS VALSTĪS.....	84
2.2.1.	Atjaunojamo energoresursu īpatsvara pieaugums	84
2.2.2.	Sistēmdinamikas modelis ūdeņraža–biometanācijas akumulācijas ieviešanai Latvijā	88
3.	ŪDEŅRAŽA RAŽOŠANA	102
3.1.	ELEKTROLĪZE	102
3.1.1.	Elektrolīzes process	102
3.1.2.	Elektrolīzes darbības princips	103
3.2.	ELEKTROLĪZES TEHNOLOĢISKIE RISINĀJUMI.....	104
3.2.1.	Sārmaina ūdens elektrolīze	104
3.2.2.	Protonu apmaiņas membrānas tehnoloģija.....	106
3.2.3.	Cieto oksīdu elektrolīze	107
3.2.4.	Elektrolīzes izmantošana ūdeņraža ieguvei	109
3.3.	BAKTERIĀLĀ ELEKTROLĪZE.....	110
3.3.1.	Bakteriālās elektrolīzes šūnas darbību ietekmējošie faktori	113
3.4.	BAKTERIĀLO ELEKTROLĪZES ŠŪNU LIETOJUMA IESPĒJAS	119
4.	BIOMASAS GAZIFIKĀCIJA	120
4.1.	SINGĀZES RAŽOŠANA UN IZMANTOŠANA	121
4.2.	SINGĀZES RAŽOŠANAS PROCESI	124
4.2.1.	Gazifikācijas reaktoru raksturlielumi	124
4.2.2.	Gazifikācijas process	125
4.2.3.	Gazifikācijas reaktoru tipi.....	128
4.3.	DARVAS SAMAZINĀŠANA SINGĀZĒ.....	132
4.3.1.	Darvas veidošanās procesi	132
4.3.2.	Cieto daļiņu veidošanās gazifikācijas procesā	135
4.3.3.	Darvas un cieto daļiņu ietekme uz singāzi izmantojošām iekārtām... ..	136
4.3.4.	Singāzes attīrīšana	139

5. BIOGĀZES SISTĒMAS UN ATJAUNOJAMĀS ELEKTROENERGIJAS AKUMULĀCIJA	156
5.1. BIOGĀZES SISTĒMA	157
5.1.1. Izejvielu sistēma	158
5.1.2. Biogāzes ražošanas sistēma	159
5.1.3. Biogāzes izmantošanas sistēma	170
5.1.4. Digestāta sistēma	174
5.2. BIOGĀZES SISTĒMU ZINĀTNISKĀS IZPĒTES VIRZIENI	175
5.2.1. Biogāzes sistēmu ietekmes uz vidi vērtēšana	175
5.2.2. Nākotnes pētījumu virzieni inovācijām esošajā biogāzes sistēmā	177
5.2.3. Patēriņa vadīta biogāzes ražošana	177
5.2.4. Biogāze ūdeņraža-biometāna akumulācijas sistēmās	179
5.3. BIOGĀZES SISTĒMA LATVIJĀ UN NĀKOTNES ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJI	179
5.3.1. Biogāzes attīstība Latvijā	179
5.3.2. Esošās biogāzes stacijas un to jaudas	182
5.3.3. Latvijas biogāzes sistēmu risku un priekšrocību vērtējums	183
5.4.5. Latvijas biogāzes sistēmu attīstības metode	185
6. METANĀCIJA	194
6.1. ĶĪMISKĀ METANĀCIJA	196
6.1.1. Katalizatoru ietekme uz metanācijas norisi	198
6.1.2. Metanācijas tehnoloģiju apraksts	199
6.2. BIOĻĪSKĀ METANĀCIJA	202
6.2.1. Reaktora uzbūve <i>in-situ</i> bioloģiskajai metanācijai	204
6.2.2. <i>Ex-situ</i> bioloģiskā metanācija	207
6.2.3. Bioloģiskās metanācijas parametri	208
6.2.4. Biometanācijas eksperimentālās iekārtas un pilotiekārtas	210
6.3. ĶĪMISKĀS UN BIOĻĪSKĀS METANĀCIJAS SALĪDZINĀJUMS	218
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	220